

27.6.2019

Uudistuva suometsien hoito -retkeily *110-vuotta ojitustoiminnan aloittamisesta*

1. Lähtökohdat retkeilylle

Mitä suometsät merkitsevät metsätaloudelle tulevaisuudessa? Mikä merkitys niillä on hiilinieluna ja -varastona? Entä vesiensuojelun ja luonnon monimuotoisuuden kannalta? Kansallisen biotalousstrategian, Kansallisen energia- ja ilmastostrategian sekä Kansallisen metsästrategian 2025 tavoitteena on tukea biotalouden edistämistä Euroopan Unionin alueella. Strategioiden yhteisenä tavoitteena on lisätä metsien käyttöä kestävästi. Metsien käyttöpaineiden lisääntymistä kuvaa hyvin hallitusneuvottelujen alla julkistettu kaavailu Metsä Groupin Kemiin rakennettavasta miljardiluokan biotuotetehtaasta. Kyseisen investoinnin toteutuminen tarkoittaa käytännössä sitä, että tarve hyödyntää Pohjois-Pohjanmaan suometsiin metsäojitusten seurauksena syntynyttä puuvarastoa lisääntyy merkittävästi. Metsien käytön lisäämiseen kestäväällä tavalla sisältyy kuitenkin haasteita, jotka ovat monimuotoisuuden turvaamisen ohella vahvasti sidoksissa tarpeisiin hillitä ilmastonmuutosta, sekä tehostaa vesiensuojelua.

Syksyllä 2018 IPCC:n raportti kasvihuonekaasujen aiheuttaman ilmaston lämpenemisen voimakkuudesta herätti vilkkaan keskustelun hyvällä metsänhoidolla aikaansaadun puuston merkityksestä hiilen sidonnalle. Metsien hiilitaseen kannalta metsänhoitotoimenpiteillä on merkittävä vaikutus: metsien hoidossa ja käsittelymenetelmien valinnassa on jatkossa otettava entistä enemmän huomioon sekä hiilen mahdollisimman tehokas sitominen että toisaalta myös metsistä saatavien tuotteiden potentiaali korvata mm. fossiilisia polttoaineita ja rakennusmateriaaleja. Samaan aikaan on huomioitava luonnon monimuotoisuuden turvaaminen: Suomen uhanalaisista lajeista yli 31 % elää ensisijaisesti metsissä. Oman haasteensa metsien hoidolle asettaa ilmastonmuutos, jonka on ennustettu äärevöittävän Suomen sääolosuhteita samalla, kun puiden kasvulle suotuisen alueen raja siirtyy ilmastonmuutoksen myötä pohjoisemmaksi.

Metsänhoidolla voidaan vaikuttaa puuston elinvoimaisuuteen ja kasvuolosuhteisiin, sekä edelleen metsänkasvatuksen puuntuotannolliseen ja taloudelliseen tulokseen. Suomen olosuhteissa kasvukausi on lyhyt, ja sadanta ylittää usein haihdunnan. Maaperän liika kosteus

27.6.2019

heikentää puuston juurien hapensaantia ja heikentää siten puuston kasvua. Puuston kasvua vauhdittamaan käynnistettiin valtion ja firmojen mailla viime vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä metsäojitustoiminta. Kokemuksien kartuttamista varten vuonna 1909 toteutettiin Metsähallituksen Vilppulan hoitoalueeseen Jaakkoinsuon koeojitusalue. Yksityismailla metsäojitus käynnistyi vasta kaksikymmentä vuotta myöhemmin, vuonna 1929. Niin yksityismailla kuin valtion ja yhtiön maillakin suometsätalous on aina perustunut vankkaan suotutkimukseen. Suometsien tutkimustoiminta on tästä syystä ollut lähellä käytännön toimintaa.

Suometsissä ja soistuneilla kankailla tehtyjen metsäojitusten seurauksena kasvullinen metsämaa on Suomessa lisääntynyt ja metsätalouden tuotosta on saatu parannettua merkittävästi. Nykyisin ojitustoiminta on siirtynyt uudisojituksista kunnostus- ja täydennysojituksiin, ja ojitusten tarveharkintaa on lisätty. Suometsien hoidon vesiensuojelu nousi vilkkaan keskustelun piiriin 1980-luvulla, jolloin alettiin entistä enemmän panostaa myös vesistökuormituksen vähentämiseen. Metsätalouden osuutta vesistökuormituksesta pidettiin kuitenkin muuhun maankäyttöön nähden suhteellisen vähäisenä. Keskustelu metsätalouden vesistökuormituksesta kiihtyi 2017, kun uusimpien tutkimustulosten myötä alettiin epäillä suometsissä muhivaa pommia: metsätalouden vesistökuormituksen arvioitiin olevan huomattavasti aiemmin todettua suurempaa. Selvää konsensusta kuormituksen määrästä ei kuitenkaan tuolloin saatu mm. laskentamenetelmien eroista johtuen. Valtioneuvoston käynnistämässä ”Metsistä ja Soilta tuleva Vesistökuormitus 2020 – MetsäVesi” -hankkeessa tuotetaan uudet arviot metsistä ja soilta tulevasta vesistökuormituksesta. Hankkeen tulokset valmistuvat syksyllä 2019. Selvää on, että vesien hyvän tilan saavuttamiseksi metsätalouden vesistökuormituksen vähentämiseen on kuitenkin panostettava entistä enemmän. Talousmetsät kattavat valtaosan Suomen maapinta-alasta, ja metsätaloustoimien vesistövaikutukset kohdistuvat usein herkimpiin latvavesiin. Muuttuvassa ympäristössä tarvitaan entistäkin tiiviimpää yhteistyötä tutkimuksen ja käytännön välillä niin vesiensuojelun, luonnon monimuotoisuuden kuin ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen edistämiseksi. Avainasemassa on tutkimustiedon jalkauttaminen käytäntöön. Tähän tarpeeseen vastaa Vilppulan Jaakkoinsuolle toteutettava retkeily, jossa kuullaan eturivin tutkijoilta mm. uusimmista tutkimustuloksista metsien ilmasto-, hiilitase-, monimuotoisuus- ja vesiensuojelukysymyksiin liittyen.

2. Retkeilyn tavoitteet

Tapio Oy järjestää yhteistyössä Suomen Metsäsäätiön ja Metsämiesten Säätiön kanssa tutkimusta ja käytäntöä yhdistävän maastoseminaarin Vilppulan Jaakkoinsuolle. Ajankohta on keskiviikko 11.9.2019. Retkeilyn tavoitteena on koota suometsien käytöstä kiinnostuneita ja suometsien parissa työskenteleviä käytännön toimijoita, tutkijoita, viranomaisia ja päättäjiä vaihtamaan mielipiteitä suometsiä koskevista päivänpolttavista kysymyksistä. Tilaisuus toteutetaan osin maastoretkeilynä ja osin sisätiloissa seminaarina. Keskustelujen pääpaino on siinä, miten suometsiä hyödynnetään kestävästi ja viisaasti tulevaisuudessakin.

27.6.2019

Tutkimusta ja käytäntöä yhdistävänä viitekehyksenä on Vilppulan Jaakkoinsuo, jossa on mahdollista palauttaa mieliin suometsätalouden lähtökohdat historian näkökulmasta ja tarkastella uusia tutkimustuloksia sekä pohtia vastauksia alussa esitettyihin kysymyksiin.

3. Retkeilyn toteutus

Hanke toteutetaan tiiviissä yhteistyössä Luonnonvarakeskuksen, Metsähallituksen Metsätalous Oy:n ja Suomen metsäkeskuksen kanssa. Lisäksi yhteistyökumppaneiksi pyydetään maa- ja metsätalousministeriötä ja ympäristöministeriötä.

Tapahtuman lähtö- ja paluupaikkana on Tampereen rautatieasema. Osallistujamäärä on noin bussilastillinen eli 50 osallistujaa. Bussireitti kulkee Tampereen rautatieasemalta Vilppulaan ja takaisin Tampereen rautatieasemalle.

Bussimatkan aikana kuullaan katsaus suometsien tutkimuksen historiaan sekä johdatus siihen, mitä suometsien hoito on nykyään. Jaakkoinsuolla suunnataan katse tulevaisuuteen: alustusten aiheina ovat suometsien kasvupotentiaali ja puuston hyödyntämismahdollisuudet, suometsien hiilitase, ilmastonmuutos, ojien kunnostamisen tarve ja vesiensuojelu sekä soidensuojelu ja luonnon monimuotoisuus.

Koivulahden Rapukartanossa kuullaan miten tarkentuvaa laserkeilaus- ja muuta paikkatietoaineistoa hyödynnetään uudistuvan suometsien hoitohankkeen suunnittelussa. Maa- ja metsätalousministeriön metsäneuvos Marja Hilska-Aaltonen kertoo kestävänsä metsätalouden rahoituslain valmistelun tilanteesta. Metryn ja MTK:n puheenvuoroissa tarkastellaan suometsätalouden nykypäivää ja tulevaisuutta. Lisäksi yhtenä aiheena on suometsät biotaloudessa sekä, miten suometsänhoidon suositukset siirtyvät digiaikaan. Sisäosuuden yhteydessä annetaan aikaa myös suometsiin liittyville vapaille puheenvuoroille siitä, mihin suuntaan suometsien hoitoa halutaan suunnata tulevaisuudessa.

27.6.2019

4. Retkeilyn ohjelma

Ajankohta: Keskiviikko 11.9.2019

Klo 8.30 - 9.00 Kokoontuminen Tampereen rautatieasemalla, joka on myös retkeilyn paluupaikka.

Klo 9.00 Lähtö Tampereen rautatieasemalta

- Tampereen jälkeen bussissa katsaus suontutkimuksen historiaan sekä johdatus nykyajan suometsänhoitoon (prof. Eero Paavilainen, prof. Seppo Kaunisto ja prof. Juhani Päivänen sekä palvelualueen päällikkö Kalle Vanhatalo Tapio Oy)

Klo 10.30 Retken avaus ja aamukahvi Vilppulan Jaakkoin-suolla, (Olli Äijälä, Tapio Oy)

Opastuksesta kohteella vastaavat tutkija Markku Saarinen Lukesta sekä tiimiesimies Martti Pekkanen ja suunnittelija Markku Kalliojärvi Metsähallituksen Metsätalous Oy:stä

Maastoteemat:

- Suometsien kasvupotentiaali ja hyödyntämismahdollisuudet (tutkija Timo Penttilä, Luke)
- Suometsien hiilitase (professori Raija Laiho, Luke ja tutkija Paavo Ojanen, Helsingin yliopisto)
- Suometsien kasvatusvaihtoehdot (tutkija Markku Saarinen, Luke)
- Suometsätalouden vesistökuormitus ja vesiensuojelu (professori Leena Finér, Luke)
- Suometsien merkitys luonnon monimuotoisuudelle (johtava metsäasiantuntija Panu Kunttu, WWF)

Klo 13.00 Lounas Koivulahden Rapukartano (Koivuseläntie 77, Vilppula)

Lounasohjelma:

- Ojien suunnittelu ennen ja suometsien hoitosuunnitelma nykyään (MMT Samuli Joensuu, Tapio Oy)
- Suometsätalous nyt ja tulevaisuudessa (Metsäjohtaja Karoliina Niemi, Metsäteollisuus ry, Kenttäpäällikkö Hannu Ripatti, MTK ry)
- Kuulumiset uuden Kemera-lain valmistelusta (Metsäneuvos Marja Hilska-Aaltonen, MMM)
- Suometsät biotaloudessa (professori Tuula Packalen, Luke)
- Suometsänhoidon suositukset digiaikaan (MML Kati Kontinen, Tapio Oy)
- Vapaita puheenvuoroja; mihin suuntaan suometsiä ja suometsätaloutta halutaan suunnata tulevaisuudessa

Kahvia koko ajan saatavilla tilaisuuden ajan

27.6.2019

Klo 16.30 Tilaisuuden päätössanat (Olli Äijälä, Tapio Oy)

Klo 17.00 LähtöTampereen rautatieasemalle

Klo 18.30 Paluu Tampereen rautatieasemalle